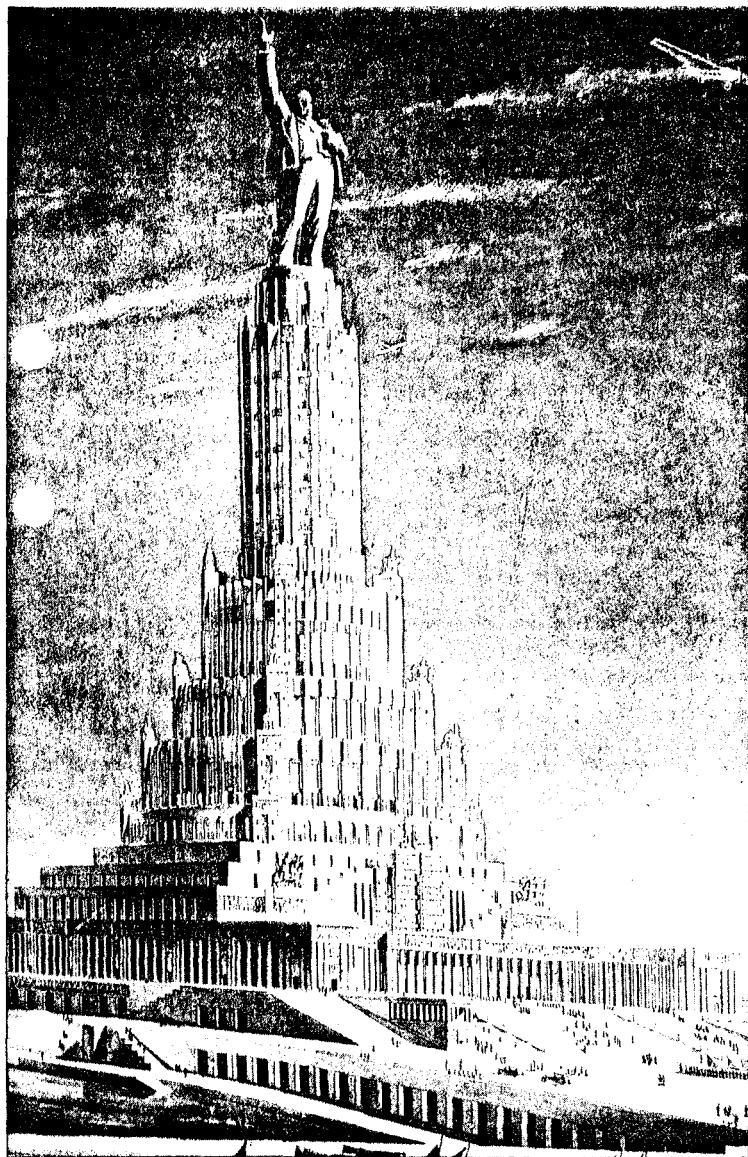

Stalin som helhetskunstverket

KC S: Også arkitekturen var blant de kunstneriske ytringsformer som Stalin omskapte. Han fikk sj. i en praktfull katedral i luften i den hensikt å oppføre denne 420 m høye kolossen - Sovjetenes palass. Byggeprosjektet ble aldri realisert.

Stalin som kunstverk - er det en mulig betraktningssmåte? Ja, sier den russiskfødte kunsthistorikeren Boris Groys.

PER EGIL HEGGE

Denne måneden foreleste han på Museet for Samtidskunst med utgangspunkt i sin bok om Stalin-epoken fra en kunsthistorisk synsvinkel, og en annen bok om det nye i kunsten. Sammen med Ilja Kabakov, som nå har en installasjon på museet, har han dessuten laget en presentasjon av Kabakovs verk.

I Tyskland, hvor han har bodd siden 1982, er Boris Jefimovitsj Groys blitt guru: Ekspert på avantgarden i Moskva i 1920-årene, og på de uoffisielle kunstnerne i 1960- og 1970-årene, menn og kvinner som fristet en risikabel tilberedelse rundt de uklare yttergrenser for det som sovjetregimet kunne godta.

Avantgarde

Han har vakt diskusjon på grunn av sitt syn på Stalin, slik han har redegjort for det i boken «Gesamtkunstwerk Stalin» - Stalin som helhetskunstverk. Det er ikke slik historikerne har sett ham.

Stalin overtok avantgardens prosjekt og gjorde det til sitt. Også de russiske kunstnerne som Malevitsj og hans likesinnede ønsket å omforme verden, og de var ikke de eneste; Picasso tenkte i de samme baner. Tar man de virkelig store kunstnere de første 20 år av dette århundret, hadde de nesten alle denne omforming som siktepunkt. Men bare i Russland ble det en revolusjon slik at de fikk den kunstneriske makt. De beholdt den ikke lenge, mot slutten av 20-årene hadde Stalin kvalt dem og overtatt.

- Men ville Malevitsj ha

gjort som Stalin og, la oss si, sprengt den store Frelserkirken i Moskva i 1931?

- Ja, det mener jeg. Han snakket om å ødelegge alt det gamle, og jeg tror han mente det. Dikteren Majakovskij snakket om å ødelegge alle museer, men jeg tror ikke han ville ha gjort det. Og naturligvis ville ikke Malevitsj ha opptrådt som Stalin og drept millioner av mennesker for å gjennomføre sine planer. Men også han sa at det var nødvendig å sette menneskerettighetene ut av kraft, fordi de var til hinder for gjennomføringen av kunstnerens nødvendige diktatur over samfunnet. Jeg er ikke blitt populær på å trekke frem disse synspunktene, mange følger at jeg er urettferdig mot disse store kunstnerne.

Farlig fortielse

- Men hvis du ser hele Sovjetstaten som et estetisk prosjekt, ufarliggjør du den ikke da?

- Det farlige er å la være å snakke om det, slik som de tyske intellektuelle har gjort med Hitler. De vil ikke engang se på nazi-epokens kunst, den er gjennt unna, det er som om den ikke har eksistert. Det er nettopp denne fortielsen som har gjort Hitler spennende og tiltrekkende for mange av de unge som vet for lite om det som skjedde. Og hvordan skal de få vite hvordan denne ideologien var hvis de ikke skal studere dens ytringer, dens former?

- I dag, sier Groys, er det ikke lett å huske hvor berusende tanken på at verden kunne omformes, var. Man hadde trodd at verden var stabil, naturen var fast og uforanderlig. Med forskningens fremskritt ble det klart at den var annerledes sammensatt, den lot seg omforme. Universale Machbarheit eller omformelighet, ble et sentralt tysk begrep. Og derfor ble det et estetisk prosjekt å nyskape verden, å gjøre den annerledes.

Groys går lenger i noen av

sine vurderinger: - Det er mulig å se hele Sovjetunionen som en kunstnerisk installasjon, som virkeliggjørelsen av en utopi. Utopien var absurd og lot seg ikke gjennomføre, og så blir den bare borte, som om den aldri skulle ha eksistert. Det er også galt; det er galt av de russere som nå vil skrive vår historie som om sovjetepoken aldri var der, som om den aldri var en del av oss.

Groys er selv et litt overraskende produkt av sovjet-tiden. Han gikk aldri på skole fordi han var et sykelig barn og fikk lese hjemme. Familien var i politiske vanskeligheter fordi en stor del av slekten på morsiden ble henrettet som trotskister under terroren i 1930-årene.

- Og de var trotskister, sier han. En av mine onkler hadde en trotskistisk gruppe i 1935. De drev hemmelige skyteøvelser. Det var seks år etter at Trotskij var forvist fra landet. Groys måtte ta en slags privatisteksamen to ganger i året for å vite at han fulgte med, og det gikk greit. Innhøstningsferiene slapp han også, stadig av helsemessige grunner. Da jobbet han med å katalogisere litteratur på biblioteket.

Selvlært i språk

- Mye av denne litteraturen var det klausur på, den skulle ikke lånes ut. Jeg klarte å få lest en masse; mye erotisk, høyverdig litteratur i senpuberteten, for eksempel. Sterke saker.

Etterhvert vanket han mye i kunstnerkretsene, og kom i politiets søkelys. Mange av vennene ble arrestert, og selv mener han at han ble reddet fordi han fikk publisert en del appeller i utlandet. I 1982 fant han det best å forlate Moskva og bosette seg i Tyskland. Læretimene i sykesengen hadde han brukt til å lære seg både fransk, tysk og engelsk, stort sett på egen hånd. Nå bor han i Köln sammen med sin kone.